نشریه علمی «علوم و فناوری مای پدافند نوین» سال دهم، شماره ۳، پاییز ۱۳۹۸؛ ص ۲۸۶-۲۷۹

طراحی و بهینهسازی سیر کولاتور موجبری سه دهانهای

شایان مسعودینژاد'، ناصر منتصری^{۲*}، یعقوب قانع قرهباغ^۳ ۱- دانشجوی کارشناسی ارشد، ۳- مربی، دانشگاه جامع امام حسین (ع) ۲- دانشجوی دکتری دانشگاه شاهد (دریافت: ۹۷/۱۰/۲۳, پذیرش: ۹۷/۱۰/۲۳)

چکیدہ

در این مقاله طراحی، شبیه سازی و بهینه سازی سیر کولاتور موجبری سه دهانه ای برای کاربردهای ماکروویوی در باند فرکانسی X دارای حداقل تلفات عبوری بررسی شده است. برای عملکرد این سیر کولاتور در توانهای بالا، طراحی بر اساس ساختار موجبری صورت گرفته است. طراحی فریت و مکان قرارگیری آن طوری صورت گرفته است که سیر کولاتور طراحی و ساخته شده پهنای باند بیشتری نسبت به ساختارهای مشابه خود داشته باشد. قابل ذکر است که مراحل طراحی و بهینه سازی سیر کولاتور به صورت کامل بررسی شده است. سیر کولاتور ساخته شده دارای دهانه های ورودی استاندارد 90-WR در فرکانس مرکزی ۹۲۶ GHz با پهنای باند حدود ۴ ٪، حداقل ایزولاسیون B ۲۰dB و حداکثر تلفات عبوری B 50.5 در تمام دهانه ها است. در انتها، نتایج شبیه سازی و ساخت با یکدیگر مقایسه شده و تطابق قابل قبولی بین آنها مشاهده می شود.

كلیدواژهها: سیر كولاتور موجبری سه دهانهای، فریت

Design and Optimization of a Three-Port Waveguide Circulator

S. Masoudinejad, N. Montaseri*, Y. Qaneh Qarehbagh Shahed University (Received: 10/06/2018; Accepted: 13/01/2019)

Abstract

In this paper, the design, simulation, and optimization of a three-port waveguide circulator for microwave applications in X-band frequency with low insertion and reflection losses are investigated. To operate this circulator in high power application, the design is based on the waveguide structure. The ferrite design and its location are outlined while designed and fabricated circulator has a wide band frequency range in comparison to the conventional structures. It should be noted that the design and optimization procedure are completely considered. The fabricated circulator has the input standard WR-90 flange at the center frequency of 9.4 GHz and the frequency band width, minimum isolation, and maximum insertion loss are about 4%, 20 dB, and 0.25 dB, respectively. Finally, the results of simulation and measurements are compared together and close accordance is observed between them.

Keywords: Three-Port Waveguide Circulator, Ferrite

*Corresponding Author E-mail: n.montaseri@shahed.ac.ir

یکی از ادوات بسیار کاربردی در کاربردهای ماکروویوی و به خصوص رادارهای نظامی و صنعتی، سیرکولاتور ^۱ است. در کاربردهای با استفاده از سیرکولاتور می توان تنها از یک آنتن برای فرستندگی و گیرندگی استفاده کرد. همچنین با قرار دادن بار تطبیق در یکی از دهانههای سیرکولاتور، از آن بهعنوان ایزولاتور استفاده می شود. تاکنون تلاشهای زیادی برای طراحی و بهینه سازی انواع سیرکولاتورها انجام شده است. در شکل (۱) دو آرایش E-Plane و H-Plane مربوط به سیرکولاتورهای موجبری نشان داده شده است [۱].

شکل ۱. آرایش E-plane و H-Plane در سیرکولاتور موجبری [۱]

از طرفی می توان سیر کولاتورها را به دو نوع سه دهانهای و چهار دهانهای نیز تقسیمبندی کرد. در بسیاری از مقالات نشان داده شده است که اگر در مرکز یک اتصال متقارن چهار دهانهای با آرایش H-plane یک فریت بایاس شده قرار داده شود، انتشار موج در ساختار دچار چـرخش شـده و بـه همـه دهانـههـا تـوان یکسانی نمی سد [۲]. از طرف دیگر مشخص شده که با یک اتصال سه دهانهای و با قرار دادن فریت در مرکز اتصال، سیر کولاتور حاصل می شود [۳]. از سال ۱۹۶۰ به بعد، سیرکولاتورهای فریتی بهطور گسترده مورد بررسی و استفاده قرار گرفتند. از آن زمان تابه حال ساختارهای مختلفی از سیر کولاتورها بنا به ساختمان سیر کولاتور، شکل فریت و بایاس فریت، مورد مطالعه و بررسی قرار گرفتهاند [۴]. سه ساختار استاندارد برای نحوه قرار گیری فریت در سیر کولاتورهای فریتی همانند شکل (۲) هستند که در ساختار اول از یک فریت در وسط سیر کولاتور با یک هسته آهنی مرکزی در فریت با قرارگیری به صورت ارتفاع کامل یا به صورت ارتفاع جزیی به همراه دو عایق برای نگهداشتن فریت در مرکز اتصال موجبرها استفاده می شود. در ساختار دوم از دو فریت استفاده شده است که فریتها در مرکز ساختار و بهصورت متقارن در بالا و یایین موجبر قرار گرفتهاند. ساختار سوم از یک فریت تیوپی شکل با ارتفاع کامل یا جزئی استفاده می شود که درون آن دیالکتریک است بهنحوی که در مرکز سیرکولاتور قرار دارد.

شکل ۲. ساختارهای قرارگیری فریت در سیرکولاتور فریتی [۵]

۲. سیرکولاتور فریتی

سیرکولاتور یک ابزار ماکروویوی غیر هم پاسخ سه یا چنددهانهای است که میتواند در تمام دهانهها تطبیق یافته و بیتلف باشد. ماتریس پراکندگی^۲ یک سیرکولاتور ایدهآل سه دهانهای و چهار دهانهای [۶] به ترتیب برابر هستند با:

$$S = \begin{bmatrix} 0 & 0 & 1 \\ 1 & 0 & 0 \\ 0 & 1 & 0 \end{bmatrix}$$
(1)
$$S = \begin{bmatrix} 0 & 0 & 0 & 1 \\ 1 & 0 & 0 & 0 \\ 0 & 1 & 0 & 0 \\ 0 & 0 & 1 & 0 \end{bmatrix}$$
(7)

همان طور که از معادله (۱) مشخص است در یک سیر کولاتور ۳ دهانهای اگر توان از دهانه ۱ وارد شود، دهانه ۲ آن را کامل دریافت می کند و دهانه ۳ کاملاً ایزوله است و توانی به آن نمی رسد. به همین ترتیب اگر به دهانه ۲ توان اعمال شود دهانه ۳ تمام آن را دریافت می کند و توانی به دهانه ۱ نمی رسد و با اعمال توان به دهانه ۳، تمام توان به دهانه ۱ وارد می شود و با دهانه ۲ توانی نمی رسد. این ترتیب می تواند برعکس شود به طوری که اگر به دهانه ۱ توان اعمال شود دهانه ۳ آن را دریافت کند. ترتیب چرخش در سیر کولاتور مانند شکل (۳) به صورت ساعت گرد یا پادساعت گرد است که در سیر کولاتورهای فریتی به جهت میدان بایاس وابسته هست و با عوض کردن جهت میدان

¹ Circulator

بایاس، جهت چرخش نیز عوض می شود [۶]. همان طور که گفته شد سیر کولاتورها انواع مختلفی دارند، ولی بر اساس مواد بکار رفته در آنها می توان آنها را به دو دسته اصلی سیر کولاتورهای فریتی و سیر کولاتورهای بدون فریت تقسیم بندی کرد. همچنین سیر کولاتورهای فریتی موجبری به دو گروه اصلی چهار دهانهای و سه دهانهای (Junction) تقسیم می شوند. لازم به ذکر است که سیر کولاتورهای فریتی دارای تلفات عبوری کم، تلفات بازگشتی بسیار کم و پهنای باند بسیار پایینی هستند [۱۰–۷]. در شکل (۴) میدانهای درونی یک فریت استوانهای در مد غالب نشان داده شده است. با توجه به ساختار استوانهای فریت در شکل (۴)، میدان الکتریکی درون فریت از رابطه (۳) به دست می آید.

$$E_{z} = \sum_{n=-\infty}^{\infty} A_{n} J_{n}(\gamma \mathbf{r}) e^{jn\theta}$$
(^(*)

که $\mu_e = (\mu^2 - \kappa^2) / \kappa$ و $\gamma^2 = \omega^2 \varepsilon \mu_e$ هست.

شکل ۳. جهت چرخش موج در سیرکولاتور الف) چرخش ساعتگرد ب) چرخش پادساعتگرد [۵]

شکل ۴. نمایش میدانها در فریت دیسکی [۵]

شکل ۵. مد *TM*₁₁₀ در فریت دیسکی وابسته به دهانهها یک سیر کولاتور الف) مغناطیس شده ب) مغناطیس نشده [۵]

با توجه به شکل (۵) اگر در یک سیرکولاتور دهانه یک تحریک شود در صورتیکه فریت تحت میدان مغناطیسی قرار نگرفته باشد، یعنی بایاس نشده باشد (شکل ۵- الف) توان .بهصورت برابر بین دو دهانه دیگر سیرکولاتور تقسیم می شود و

در حالتی که فریت بایاس شده باشد (شکل ۵–ب) توان از دهانه ۱ به دهانه ۲ میرود و دهانه ۳ ایزوله میشود.

در شکل (۴) چگونگی میدانها در فریت دیسکی نشان داده شده است. در این شکل *H* یک میدان مغناطیسی ثابت است که اگر به طور مثال پورت یک تحریک شود این میدان به طور عرضی از دهانه ۱ تا دهانه ۲ وجود دارد و مابقی مکانها و مرزها برابر صفر می شود. برای توجیه عملکرد سیر کولاتور، شناخت چگونگی عملکرد مدها در فریت لازم است [۵]. به صورت تقریبی در معادله (۴) نشان داده شده است که فرکانس رزونانس فریت بایاس نشده در مد غالب به صورت

$$\omega_0 = \frac{1.84}{R\sqrt{\varepsilon\mu_e}} \tag{(f)}$$

و فرکانسهای رزونانس فریت بایاس شده بهصورت

$$\omega_{\pm} = \omega_0 \left(1 \pm 0.42 \frac{\kappa}{\mu} \right) \tag{(a)}$$

هست. بهصورت تجربی می توان مشاهده کرد که پهنای باند سیرکولاتور بین دو فرکانس رزونانس فریت قرارگرفته است. بنابراین، برای افزایش پهنای باند سیرکولاتور، می توان شعاع (R)، ارتفاع و میزان بایاس آن را تغییر داد. همچنین ایزولاسیون در سیرکولاتور موجبری دارای سه دهانه در یک فرکانس مشخص به دو پارامتر ابعاد فریت و میدان بایاس فریت وابسته است ولی برای حل مشکل پهنای باند کم، تعداد پارامترهای طراحی آن افزایش می یابد و طراحی این ابزار به طور قابل توجهی پیچیده تر می شود [۱۳–۱۱]. با توجه به کاربردهای زیاد سیرکولاتورها در مباحث ماکروویوی نیاز به طراحی و ساخت آن در فرکانس های مختلف ماکروویو از درجه اهمیت بالایی برخوردار است.

۱-۲. طراحی و شبیه سازی سیر کولاتور با فریت دایرهای در این تحقیق، فرکانس مرکزی موردن ظر GHz ۹/۴ است و در طراحییها و ساخت سیر کولاتور از فریت نوع YIG با 4πM_s=900Gauss استفاده شده است. از طرف دیگر، بر اساس فرکانس مرکزی از موجبر استاندارد WR-90 با ابعاد داخلی 10.16mm × 22.86mm استفاده است. و شبیه سازی های سیر کولاتور با استفاده از نرمافزار HFSS صورت گرفته است. پورتهای تحریک سیرکولاتور با استفاده از ابزار waveport در نرمافزار انتخاب شدهاند. همچنین در شبیهسازی فرض شده است که فریت به صورت یکنواخت توسط منبع DC بایاس شده است. برای طراحی سیر کولاتور ابتدا فریت دایرهای همانند شکلهای (۶- الف و ب) موردبررسی قرار گرفت. با بررسی و بهینهسازی پارامترهای آن مثل میزان بایاس، قطر و مکان قرارگیری فریت در موجبر پاسخ بھینہ شکل (۶-ج) حاصل می شود. ھمان طور کہ مشاهده می شود حداکثر ایزولاسیون حدود B ۱۶ است که پاسخ مناسبی نیست.

شکل ۶. الف) نمای سهبعدی و ب) نمای دوبعدی از قرارگیری فریت دایرهای در مرکز سیرکولاتور، ج) پاسخ بهینه سیرکولاتور

حال اگر همانند شکلهای (۷- الف و ب) بین موجبر و فریتها، دیسکهای فلزی قرار گیرد، میزان پهنای باند و ایزولاسیون و تلفات عبوری بهتر میشود ولی بازهم از پاسخ مدنظر دور است. در شکل (۷- ج) می توان پاسخ بهینه این ساختار را نیز در بهترین حالت بهینهسازی مشاهده کرد. همان طور که مشخص است میزان ایزولاسیون و پهنای باند با اضافه کردن دیسک فلزی به طور چشم گیری بهبود پیدا کرد (یعنی پهنای باند حدود ۲/۶٪ در فرکانس مرکزی ۹/۴ GHz).

شکل ۷. الف) نمای سهبعدی و ب) نمای دوبعدی سیرکولاتور با فریت و صفحه فلزی دایرهای، ج) پاسخ بهینه سیرکولاتور

۲-۲. طراحی و شبیهسازی سیرکولاتور با فریت مثلثی

بهمنظور بهبود پاسخ مناسب، سیر کولاتور با فریت مثلثی نیز مورد ارزیابی قرار می گیرد. شکل (۸) نماهای مختلف از ساختار سیر کولاتور را نشان میدهد. پارامترهای مهم در طراحی و بهینه سازی سیر کولاتور عبارتاند از H_f ،L و H_{dc}. برای شروع طراحی و بهینه سازی ابتدا میزان بایاس فریت (H_{dc}) مورد ارزیابی قرار می گیرد.

شکل ۸. سیر کولاتور با فریت و صفحه فلزی مثلثی

در شکل (۹) نمودار پارامترهای اسکترینگ سیر کولاتور به ازای پارامترهای محتلف $H_f = 2$ mm H = 2.2mm بررسی شده است. بایاسهای مختلف 100,350,10000 = H_{dc} بررسی شده است. واضح است با افزایش بایاس خارجی فریت فرکانس مرکزی سیر کولاتور (فرکانسی که در آن تطبیق و ایزولاسیون بهتر صورت میگیرد) افزایش می یابد. بنابراین، در طراحی سیر کولاتور می توان با تغییر ناچیز بایاس فریت، فرکانس کاری آن را تغییر داد. البته نتایج شبیه سازی نشان می دهد که افزایش بیش از حد بایاس فریت سبب کاهش ایزولاسیون و تطبیق و رودی می شود. به همین پارامترهای دیگر نیز برای بهبود عملکرد آن استفاده کرد. در شکل (۹) مشاهده می شود که میزان بایاس ۵508 بهترین حالت

در مرحله دوم در بهینهسازی اندازه فریت مورد ارزیابی قرار می گیرد. در شکل (۱۰) اثر تغییر ابعاد فریت (L) به ازای نشان $H_{dc} = 3500$ و $H_f = 2$ mm H = 2.2mm نشان $H_{dc} = 3500$ داده شده است. مشاهده میشود که با افزایش ابعاد فریت فرکانس مرکزی سیرکولاتور به صورت چشمگیری کاهش پیدا می کند. در واقع همان طور که پیش بینی می شد، با افزایش حجم فریت فرکانس رزونانس آن کاهش می یابد و درنتیجه فرکانس کاری سیرکولاتور نیز کاهش مییابد. بنابراین، در طراحی این نوع از سیر کولاتور بایستی دو پارامتر بایاس و ابعاد فریت به صورت همزمان مورد بررسی قرار گیرند. با توجه به آنکه تغییرات فرکانسی به ازای تغییر ابعاد فریت بیشتر است، بنابراین، بهتر است که در مرحله شروع طراحی ابتدا ابعاد مناسب به ازای بایاس ثابت بررسی شود. لازم به ذکر است که یارامترهای H و H نیز در فرکانس کاری سیرکولاتور مؤثر هستند که در مراحل طراحی بایستی نکات پیادهسازی و توان قابل تحمل سیر کولاتور در آن ها لحاظ شود. به صورت خلاصه پارامترهای مهم در طراحی و بهینه سازی یک سیر کولاتور عبارت اند از شکل فریت، میزان فریت، ابعاد فریت، مکان قرارگیری فریت و ساختار کلی موجبر. در این مقاله نحوه انتخاب ابعاد فریت و میزان بایاس آن شرح داده شده است.

h = 2.2mm شکل ۱۰. نمودارهای S_{i,j} سیرکولاتور به ازای S_{i,j} میدارهای اله اندازه فریت H_{dc} = 3500e ·H_f = 2mm

 $L = 11.3 \, mm$ نمودارهای پارامت....رهای S_{i,j} به ازای H = 2.2 mm $H_f = 2 \, mm$

۳. ساخت و اندازه گیری

با توجه به شبیهسازیهای صورت گرفته و بررسی پارامترهای مؤثر بر پاسخ سیر کولاتور، با بهینهسازی ابعاد فریت و مقدار مؤثر بر پاسخ سیر کولاتور، با بهینهسازی ابعاد فریت و مقدار L = 11.3m و $H_f = 2mm$ H = 2.2mm $H_{dc} = 3500e$ بهدست میآید. همچنین فریت مورد استفاده از نوع IIG با بهدست میآید. همچنین فریت مورد استفاده از نوع IIG با مشده در قسمتهای قبل این نتیجه بهدست میآید که برای شده در قسمتهای قبل این نتیجه بهدست میآید که برای مساخت سیر کولاتوری با پهنای باند خوب، ایزولاسیون بالا و تلفات مطرفی برش یک فریت مثلثی بسیار راحت را ز دایرهای است. بنابراین، یکی دیگر از مزایای استفاده از فریت مثلثی، سهولت ساخت آن است. در شکل (۱۱) نمایی از سیر کولاتور ساختهشده این نیز میکنور ساخته میآید. مشره از مزایای انتفاده از فریت مثلثی، سهولت مساخت آن است. در شکل (۱۱) نمایی از سیر کولاتور ساخته شده در شده است.

شکل ۱۱. سیر کولاتور ساختهشده

۳-۱. اندازه گیری پارامترهای اسکترینگ

برای اندازه گیری پارامترهای اسکترینگ فریت از دستگاه نتوور ک برداری استفاده شده است. در شکل (۱۲) نتایج شبیه سازی و اندازه گیری سیر کولاتور نشان داده شده است. مشاهده می شود که در باند فرکانسی بین نتایج ساخت و شبیه سازی اختلاف اندکی وجود دارد. دلیل اختلاف نتایج حاصل از: خطا در ساخت و برش فریت، اثر مبدل های کابل کواکسیال به موجبری، خطاهای ناشی از اندازه گیری و کالیبراسیون است. همچنین در شبیه سازی ها فرض شده است که میدان بایاس فریت به صورت یکنواخت است در حالی که در عمل فریت با آهنربا بایاس می شود که میدان بایاس غیریکنواختی دارد. به هر حال در باند فرکانس نتایج اندازه گیری و شبیه سازی دارای تطابق خوبی هستند.

شکل ۱۲. مقایسه نتایج سیرکولاتور ساختهشده با نتایج شبیهسازی به $H_{dc} = 3500 e \ H_f = 2mm \ H = 2.2mm$ و L = 11.3mm

۲-۳. آزمون توان و ستآپ اندازه گیری توان

برای آزمون توان سیر کولاتور سه کوپلر 0.7dB استفاده شده است. منبع آزمون توان پالسی بوده و دارای پیک توان حدود در توانهای زیاد نیز سیر کولاتور عملکرد مطلوبی بوده و تلفات ناشی از مسیر رفت (پورت ۱ به پورت ۲) ناچیز است. اندک اختلاف بین نتایج آزمون توان بالا با نتایج آزمون نتوورک به خاطر دقت کوپلرها (۴۰ ± 4b ۲۰۷) است. همچنین توان دریافتی در پورت ۳ بسیار ناچیز و حدود ۱۶dBm – ۱۶dBm است. این بدان معناست که دو پورت ۱ و ۳ حدود ۲۷dB از هم ایزوله هستند. در شکل (۱۴) ست آپ آزمون و اندازه گیری نشان داده شده است. ۱۰۰KW با سیکل ۱/۰٪ است. درنتیجه توان پیک ورودی معادل A۰dBm و توان متوسط حدوداً ۵۰dBm است. لازم به ذکر است که اسپکتروم مورداستفاده توان متوسط را اندازه گیری میکند. در شکل (۱۳) بلوک دیاگرام برای سناریوی آزمون توان نشان داده شده است. با توجه به اعداد اندازه گیری توسط اسپکتروم و با توجه به اینکه کوپلرها ۴۰dB هستند نتیجه می شود که توان متوسط ورودی به سیرکولاتور در پورت ۱ حدود تیوان متوان خروجی از آن (در پورت ۲) حدود توان خروجی از آن (در پورت ۲) حدود که است. با ۲۰۷

شکل ۱۳. بلوک دیاگرام آزمون توان سیرکولاتور

شکل ۱۴. ستآپ آزمون توان سیر کولاتور

- [4] Davis, L. E.; Coleman, M. D.; Cotter, J. J. "Four-port Crossed Waveguide Junction Circulators"; IEEE Trans. Microw. Theory Techn. 1964, 12, 43 -47.
- [5] Fuller, A. J. B. "Ferrites at Microwave Frequencies"; Peregrinus, 1987.
- [6] Pozar, D. M. "Microwave Engineering"; NY: John Wiley & Sons, 1988.
- [7] Bosma, H. "On Stripline Circulation at UHF"; IEEE Trans. Microw. Theory Techn. 1964, 12, 61 -72.
- [8] Fay, C. E.; Comstock, R. L. "Operation of the Ferrite Junction Circulator"; IEEE Trans. Microw. Theory Techn. 1965, 13, 15 -27.
- [9] Tanaka, S.; Shimomura, N.; Ohtake, K. "Active Circulators: The Realization of Circulators Using Transistors"; Proc. IEEE 1965, 53, 260 -267.
- [10] Estep, N. A.; Sounas, D. L.; Alu, A. "Magnetless Microwave Circulators Based on Spatiotemporally Modulated Rings of Coupled Resonators"; IEEE Trans. Microw. Theory Techn. 2016, 64, 502 -518.
- [11] Davies, J. B. "An Analysis of the M-port Symmetrical Hplane Waveguide Junction with Central Ferrite Post"; IEEE Trans. Microw. Theory Techn. 1962, 10, 596 -604.
- [12] Davies, J. B. "Theoretical Design of Wideband Waveguide Circulators"; Electronics Letters 1965, 1, 60 -61.
- [13] Davis, L. E. "Theoretical Design of Static and Latching Ferrite 3-Port and 4-Port Symmetrical Waveguide Circulators"; Symposium on Microwave, Palo Alto, 1966, 281-285.

۴. نتیجهگیری

در این مقاله پارامترهای مؤثر در طراحی سیر کولاتور موجبری دارای سه دهانه بررسی شد. برای افزایش پهنای باند سیر کولاتور از یک جفت فریت مثلثی در مرکز سیر کولاتور استفاده شده است. با استفاده از نمودارهای شبیه سازی، میزان بایاس و ابعاد بهینه فریت برای سیر کولاتور محاسبه شده است. فریت استفاده شده به صورت مثلثی شکل است که برش آن نسبت به فریت دایره ای بسیار راحت تر است. سیر کولاتور ساخته شده دارای حداقل ایزولاسیون BDS و حداکثر تلف عبوری BD25 در فرکانس مرکزی 20Hz و صاکثر تلف عبوری 40.5% است. نتایچ شبیه سازی و ساخت کاملاً بر یک دیگر منطبق بوده و صحت تمامی مراحل طراحی را تائید می کند. همچنین آزمون توان بالای سیر کولاتور در توان پیک 100KW صورت گرفته است.

۵. مرجعها

- Chait, H. N.; Curry, T. R. "A New Type Y-Circulator"; J. Appl. Phys. Suppl. 1959, 30, 1525 -1535.
- [2] Hocine, H.; Caplin, M.; "Waveguide Circulator"; US Patent 7,746,189, 2010.
- [3] Chait, H. N.; Curry, T. R. "A New Type Y-Circulator"; J. Appl. Phys. Suppl. 1959, 30, 1525 -1535.